

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

2. Lee H.-P., Sarkar A., Tankelevitch L., Drosos I., Rintel S., Banks R., Wilson N. The Impact of Generative AI on Critical Thinking: Self-Reported Reductions in Cognitive Effort and Confidence Effects From a Survey of Knowledge Workers. CHI '25: Proceedings of the CHI Conference on Human Factors in Computing Systems. Yokohama, Japan, 2025. P. 1–23. DOI: 10.1145/3706598.3713778.
3. Hauswald R. Artificial Epistemic Authorities. Social Epistemology. 2025. Vol. 39, No. 6. P. 716–725. DOI: 10.1080/02691728.2025.2449602.
4. Aboodi R. The Worrisome Potential of Outsourcing Critical Thinking to Artificial Intelligence. Educational Theory. 2025. Vol. 75. P. 626–645. DOI: 10.1111/edth.70037.
5. Козаченко Н. П. Критичне мислення і буденна некомпетентність. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2020. Вип. 33. С. 42–47. DOI: 10.30970/PPS.2020.33.5.
6. Козаченко Н. П. Проблема епістемічної надійності знання в контексті штучного інтелекту. Людинознавчі студії. Серія «Філософія». 2024. Вип. 49. С. 95–109. DOI: 10.24919/2522-4700.49.6
7. Козаченко Н. П. Критичне мислення: граничні підходи та оптимальні шляхи. Актуальні проблеми духовності. 2021. Вип. 22. С. 158–179.
8. Xu K., Shen Y., Yan L., Ren Y. Cognitive Agency Surrender: Defending Epistemic Sovereignty via Scaffolded AI Friction. arXiv preprint. Human-Computer Interaction, 2026. arXiv:2603.21735.

КОЗЛОВА Анна Георгіївна

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПСИХОЛОГА ДО РОБОТИ В УМОВАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Сучасний розвиток кримінального судочинства в Україні супроводжується зростанням ролі спеціальних психологічних знань у забезпеченні прав і законних інтересів учасників процесу. Особливої ваги набуває роль психолога у кримінальних провадженнях за участю дітей. Зазначене обумовлене імплементацією стандартів дружнього до дитини правосуддя. Забезпечення найкращих інтересів дитини у кримінальному провадженні є одним із ключових принципів сучасного правосуддя, закріпленим у міжнародних стандартах.

02 жовтня 2023 року у 7 областях та місті Києві, а з 1 вересня 2024 року по всій Україні було запроваджено пілотний проєкт — Реєстр психологів (далі — Реєстр), які залучаються до кримінальних проваджень за участю дітей при регіональних / міжрегіональних центрах з надання безоплатної правничої допомоги. Пілотний проєкт ініційовано Міжвідомчою координаційною радою з питань правосуддя щодо неповнолітніх, Міністерством юстиції України,

Громадською організацією «Всеукраїнський громадський Центр «Волонтер» за підтримки Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, на виконання Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 року № 1027-р. [2].

Водночас практика свідчить про наявність труднощів у діяльності психологів у кримінальному процесі, що пов'язано з недостатньою спеціалізованою підготовкою, нечітким визначенням професійних меж, а також недостатнім рівнем розвитку критичного мислення, необхідного для об'єктивного аналізу складних процесуальних ситуацій.

Психологи, які пройшли відбір до Реєстру проходили 3-етапне навчання (онлайн курс, онлайн-тренінг та очний тренінг) та подальші супервізії й інтервізії, з метою здобуття спеціальних психологічних знань. Професійна підготовка психолога до участі у кримінальному провадженні має комплексний характер і включала поєднання теоретичних знань, практичних навичок, вправ на розвиток критичного мислення та готовності до роботи в умовах підвищеної відповідальності. В загальному упродовж 2024—2026 років було проведено 12 онлайн та 12 очних тренінгів для психологів. Загальна кількість учасників становила 288 людей.

Під час проведених тренінгів було реалізовано основне завдання — це формування спеціальних психологічних знань щодо особливостей діяльності психолога в межах кримінальних проваджень за участю дітей. Так, це завдання реалізовувалось через:

- формування правової компетентності, що передбачає знання норм кримінального процесуального законодавства, розуміння процесуального статусу психолога, його прав та обов'язків, процесуальні статуси дітей, види слідчих та процесуальних дій тощо;
- професійної компетентності — підготовка психолога до роботи з дітьми, що передбачає знання вікових особливостей розвитку, механізмів формування спогадів, ризиків сугестивного впливу та принципів дитиноорієнтованого підходу, етичні стандарти.

«Критичне мислення — це тип мислення, що дозволяє особистості критично ставитися до інформації з різних джерел, виокремлювати достовірні факти, аналізувати, узагальнювати інформацію та робити аргументовані висновки» [1]. Звідси випливає, що окремого значення у підготовці психологів, які залучаються до кримінальних проваджень за участю дітей, набуває критичне мислення, яке виступає метакомпетентністю, що забезпечує:

- формуванню навичок задавання запитань, прогнозуючи різні варіанти розвитку перебігу пережитих дитиною подій;
- здатність до аналізу суперечливої інформації;
- виявлення когнітивних упереджень (зокрема ефекту навіювання, упередженості підтвердження);

- оцінювання свідчень дітей на предмет пережитого досвіду, без виходу за межі професійної компетентності;
- розмежування фактів, інтерпретацій та припущень у процесі формування висновків.

Критичне мислення дозволяє психологу уникати упередженому прийняттю інформації від учасників кримінального провадження, протидіяти процесуальному впливу, а також забезпечувати наукову обґрунтованість і неупередженість професійних суджень. Зазначені аспекти є надзвичайно важливими адже забезпечують об'єктивну та неупереджену діяльність психолога, що в результаті впливає на реалізацію найкращих інтересів дитини, незалежно від її віку, процесуального статусу та обставин подій.

Задля досягнення вищезазначених результатів, в межах проведених тренінгів було закладено додатково два аспекти — пропрацювання власних стереотипів та упереджень і вправи на розвиток критичного мислення. Результати вхідних та вихідних анкетувань учасників засвідчила декілька основних аспектів (таблиця 1).

Таблиця

Досліджуваний критерій	Оцінка (від 0 до 10) учасниками до проходження тренінгу (середній бал груп)	Оцінка (від 0 до 10) учасниками до проходження тренінгу (середній бал груп)
Рівень своєї обізнаності з питань участі психолога у процесуальних, зокрема слідчих (розшукових) діях за участю дитини	5,6	8,3
Рівень своєї готовності брати участь у процесуальних, зокрема слідчих (розшукових) діях за участю дитини	6,8	8,2
Рівень своєї готовності реагувати на порушення прав дитини, в тому числі якщо дії учасників та учасниць процесуальної, в тому числі слідчої чи розшукової дії не будуть відповідати принципу найкращих інтересів дитини чи підходам,	5,9	8,9

дружнього до дитини правосуддя		
--------------------------------	--	--

В усіх зазначених показниках спостерігається суттєве зростання (на 1,4–3 бали), що свідчить про: ефективність тренінгу, актуальність тематики, наявність початкового дефіциту/потреби знань. Готовність реагувати на порушення прав дитини: +3,0 (5,9 → 8,9), що вказує на формування не лише знань, а професійної позиції; на розвиток критичного мислення і етичної чутливості; на підвищення здатності діяти в інтересах дитини. Зростання рівня обізнаності +2,7 (5,6 → 8,3) свідчить про заповнення прогалин у знаннях, формування системного розуміння ролі психолога, підвищення впевненості у власній компетентності. Готовність до участі учасників у кримінальних провадженнях +1,4 (6,8 → 8,2), менший приріст може свідчити, що базова готовність уже частково була сформована (наприклад, через проходження етапів відбору до Реєстру, попередній досвід залучень до кримінальних проваджень), тренінг більше вплинув на якість дій, ніж на сам факт готовності.

Отже, критичне мислення є ключовою умовою професійної діяльності психолога у кримінальному провадженні, оскільки забезпечує об'єктивність, наукову обґрунтованість та етичність прийняття рішень. Саме через критичне мислення реалізується принцип найкращих інтересів дитини, зокрема через здатність психолога: виявляти ризики для дитини; протидіяти процесуальному впливу; запобігати повторному травмуванню.

Результати тренінгу підтверджують, що розвиток критичного мислення та професійної рефлексії суттєво підвищує: обізнаність фахівців, їх готовність до практичної діяльності, здатність захищати права дитини у кримінальному процесі. Найбільш значущим результатом є зростання готовності реагувати на порушення прав дитини, що свідчить про формування активної професійної позиції психолога.

Список використаних джерел:

1. Починкова М., Бандер С. Критичне мислення: перепони на шляху розмірковування. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 79, том 2, 2024. С. 247—254.
2. Про Реєстр психологів, які залучаються до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні / міжрегіональні центри з надання безоплатної правничої допомоги. URL: <https://psychologist.legalaid.gov.ua/pro-reiestr> (дата звернення: 06.05.2026).

КОЛЕСОВА Олена Анатоліївна

ORCID ID: 0000-0001-9740-5511

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026-2>

foreign sources for professional purposes	вищої освіти аналізу інформації з іноземних джерел для професійних цілей	
Denys Kibich Integration of critical and creative thinking as a resource for the innovative development of the individual in the academic environment	Кібич Денис Інтеграція критичного та креативного мислення як ресурсу для інноваційного розвитку особистості в академічному середовищі	146
Mariia Klepar Critical thinking in music analysis and performance practice	Клепар Марія Критичне мислення в музичному аналізі та виконавській практиці	148
Nataliia Kovalenko Critical thinking as a key tool in the study of the history of the Ukrainian language	Коваленко Наталія Критичне мислення як ключовий інструмент у дослідженні історії української мови	151
Liudmyla Koval Developing creative thinking skills in future physical education teachers	Коваль Людмила Формування навичок креативного мислення у майбутніх вчителів фізичної культури	153
Nadiia Kozachenko Critical thinking in the age of artificial intelligence	Козаченко Надія Критичне мислення в добу штучного інтелекту	156
Anna Kozlova Professional training of a psychologist for work in criminal proceedings	Козлова Анна Професійна підготовка психолога до роботи в умовах кримінального провадження	161
Olena Kolesova Developing critical thinking in technology students	Колесова Олена Розвиток критичного мислення у студентів технологічного напрямку	164
Lesia Kopchak Teaching cardiology to physical therapists	Копчак Леся Викладання кардіології для фізичних терапевтів	167
Svitlana Koroliuk Development of critical thinking and the ability to reflect among heads of secondary education institutions	Королюк Світлана Розвиток критичного мислення та здатності до рефлексії у керівників закладів загальної середньої освіти	169
Olena Kosianova Critical thinking as a cognitive and psychological resource for	Косьянова Олена Критичне мислення як когнітивний та	172